

АВТОНОМІЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА

Автономія національно-культурна — особливий тип екстериторіального структурування життя етнонац. спільнот на засадах законодавчо оформленого права та системи заходів, які забезпечують *етнічним і національним меншинам* збереження та розвиток їх культ., мовної, реліг. самобутності. Ідейно-теоретичні основи А. н.-к. опрацьовані наприкін. 19 ст. австромарксистами, які вели пошук вирішення етнополіт. проблем багатонац. *Австро-Угорщини* на принципі етнокульт. *екстериторіальності*. Реалізація ідеї А. н.-к. у ряді країн Європи після *Першої світової війни* 1914–1918 (у т. ч. в УНР у формі т. зв. *національно-персональної автономії*) дозволила на демократ. засадах побудувати достатньо толерант. етнополіт. відносини. Основ. принципами формування і функціонування А. н.-к. в умовах *демократії* є: вільне волевиявлення громадян при віднесенні їх до певної етнонац. спільноти; самоорганізація та самоуправління; багатоманітність форм внутр. організації; поєднання громад. ініціативи меншин із держ. підтримкою; законність.

В Україні відповідно до Закону України «Про національні меншини в Україні» (1992) до нац. меншин належать групи громадян України, які не є *українцями* за національністю, виявляють почуття нац. самоусвідомлення та спільності між собою. Д-ва гарантує всім нац. меншинам права на А. н.-к.: користування і навчання рідною мовою в держ. навч. закладах або через *національно-культурні товариства*; розвиток нац.-культ. *традицій*; використання нац. *символіки*; відзначення нац. свят; сповідання своєї релігії; задоволення потреб у л-рі, мистецтві, ЗМІ; створення нац. культ. і навч. закладів та будь-яку ін. діяльність, що не суперечить чинному законодавству (ст. 6). В якості основ. інституц. суб'єктів А. н.-к. у законі названо громад. об'єднання нац. меншин (нац.-культ. т-ва). Сусідні з Україною д-ви нагромадили різноманіт. досвід створення та функціонування А. н.-к. У РФ діє Закон «Про національно-культурну автономію» (1996), який визначає А. н.-к. як форму нац.-культ. самовизначення громадян на основі добровільної самоорганізації з метою самост. вирішення питань збереження самобутності, розвитку мови, освіти, нац. культури. Одна з найкращих серед постсоціаліст. країн система забезпечення культ. прав нац. меншин функціонує в *Угорщині*. Законом «Про права національних та етнічних меншин» (1993) визначено, що право на формування органів нац. самоврядування за місцем проживання належить етнонац. групам, які

щонайменше одне століття проживають в Угорщині (тобто є іст. нац. меншинами). Зокрема, забезпечення прав нац. меншин у ряді європ. країн регулює Рамкова конвенція про захист національних меншин (1995, Страсбург). Право на А. н.-к. також передбачене в законодавстві Австрії, Білорусі, Естонії, Латвії, Німеччини та ін. д-в.

Практ. втілення ідеї А. н.-к. у масштабах д-ви вимагає поєднання принципів екстериторіальності та адм.-тер. структурування *автономії*. В умовах міжнац. миру та злагоди проявляється тенденція до все ширшого залучення д-вами А. н.-к. для вирішення не лише етнокульт., а й соц.-екон., екол. та ін. проблем.

Лит.: Закон України «Про національні меншини» (1992 р.); Вітман К. М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми. Київ, 2007; Майборода О. М. Етнічність у міжнародній системі. Київ, 2015.